

जबाबदार, गतिमान, प्रतिसादशिल व
लोकाभिमुख पंचायत राज व्यवस्थेसाठी
“ग्रामस्थांची सनद ”

महाराष्ट्र शासन
ग्राम विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक – सनद २०११/प्र.क्र.५१/पं.रा. ५
बांधकाम भवन, २५ मर्जीबान रोड, फोर्ट, मुंबई – ४०० ००९
तारीख: ३० एप्रिल, २०१३

वाचा

शासन निर्णय क्रमांक : सनद २००६/प्र क्र. १८ /पं.रा. ५ दि. १० मार्च २००६

प्रस्तावना

पंचायत राज संस्थामार्फत ग्रामस्थांना पुरविण्यात येणाऱ्या सेवांचा दर्जा उंचावून योजनांच्या अंमलबजावणीत गतिमानता आणणे, प्रशासन पारदर्शक व लोकाभिमुख करणे, यासाठी या विभागाच्या दि. १० मार्च २००६ च्या शासन निर्णयद्वारे “ पारदर्शी पंचायत राज प्रशासन ” ही नागरिकांची सनद म्हणून प्रसिद्ध करण्यात आलेली आहे, सध्याची सनद प्रसिद्ध करून झालेला कालावधी, सनदेत सुधारणा करण्याची आवश्यकता, तसेच ग्रामस्थांना सुटसुटीत सनद देण्याचा प्रयत्न याबाबी विचारात घेऊन सध्याची “ पारदर्शी पंचायत राज प्रशासन ” ही नागरिकांची सनद सुधारीत करणे आवश्यक आहे.

शासन निर्णय

सध्याची सनद प्रसिद्ध करून झालेला कालावधी, सनदेत सुधारणा करण्याची आवश्यकता व गठित करण्यात आलेल्या समितीने नविन ग्रामस्थांच्या सनदेस दिलेली मान्यता या बाबी विचारात घेऊन, वरील संदर्भाकित शासन निर्णय दि. १० मार्च २००६ अन्वये प्रसिद्ध करण्यात आलेली सध्याची “ पारदर्शी पंचायत राज प्रशासन ” ही नागरिकांची सनद अधिक्रमित करून नविन ग्रामस्थांची सनद प्रसिद्ध करण्याचा शासनाने निर्णय घेतला आहे.

राज्यातील सर्व ग्रामस्थाना पारदर्शक, गतिमान, लोकाभिमुख व प्रतिसादशिल प्रशासनाद्वारे जबाबदारीने सेवा पुरविणे ही पंचायती राज संस्थाची जबाबदारी आहे, जनतेला स्वतःच्या हक्काची जाणीव होणे व कर्तव्याची जाणीव करून देणे, पंचायत राज संस्थेमार्फत पुरविण्यात येणाऱ्या सेवेचा दर्जा राखण्यासाठी पंचायत राज संस्थेमार्फत काम करणाऱ्या सर्व अधिकारी/कर्मचाऱ्यांना त्यांच्या जबाबदारीची जाणीव करून देणे, त्यानुसार अंमलबजावणी होणे आवश्यक आहे, सेवा पुरविण्याचे स्तर निश्चित करून ग्रामस्थाना सेवा पुरविण्यामध्ये विलंब झाला अथवा अधिकारी/ कर्मचाऱ्याकडून योग्य

प्रतिसाद मिळाला नाही तर याबाबत ग्रामस्थांनी कोणाकडे दाद मागावी याबाबत निश्चित स्तर ठरविण्यात आलेले आहे,

पंचायत राज संस्थामार्फत अंमलबजावणी करण्यात येणाऱ्या योजना, त्या-त्या योजनांबाबत गाव, तालुका व जिल्हास्तरावर जबाबदार असलेले अधिकारी/कर्मचारी, ग्रामपंचायत, पंचायत समिती व जिल्हा परिषद यांच्या सांविधानिक जबाबदाऱ्या, याबाबतची माहिती ग्रामस्थाना व्हावी, यासाठी ग्रामस्थांच्या सनदेमध्ये खालील परिशिष्टाचा समावेश करण्यात आलेला आहे, त्यानुसार ग्रामपंचायत, पंचायत समिती व जिल्हा परिषदांनी त्याची अंमलबजावणी करणे बंधनकारक आहे.

परिशिष्ट १ :

ग्राम विकास विभागाची (मंत्रालय स्तर) संरचना व उद्दिष्टे

ग्रामपंचायत, पंचायत समिती व जिल्हा परिषदांमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांची माहिती होणे व आवश्यक सेवा तातडीने मिळणे गरजेचे आहे, वरील सेवांची अंमलबजावणी होणाऱ्या दृष्टीने मंत्रालयीन स्तरावरची संरचना ग्रामस्थांना माहित असणे आवश्यक असल्याने, याबाबतचा सर्व तपशिल परिशिष्ट १ व प्रपत्र १ मध्ये देण्यात आलेला आहे. तसेच ग्रामविकास विभागाच्या संरचनेबाबतचा मा. मंत्री ग्रामविकास ते ग्रामपंचायत याबाबतचा स्वतंत्र धावता तक्ता सोबत देण्यात आलेला आहे.

परिशिष्ट २ :

पंचायत राज संस्थाची योजनाविषयक जबाबदारी

पंचायत राज संस्थांच्या स्व उत्पन्नाच्या योजना, राज्य शासनाने हस्तांतरीत केलेल्या योजना, अभिकरण तत्वावर राबविण्यात येणाऱ्या योजना व केंद्र शासन पुरस्कृत योजनांचा समावेश या परिशिष्टात करण्यात आलेला आहे, तसेच साधारणत: योजना अंमलबजावणीसाठी ग्राम, तालुका, उपविभाग व जिल्हास्तरावर कोणाची जबाबदारी आहे हे निश्चित करण्यात आलेले आहे.

परिशिष्ट ३ :

पंचायत राज संस्थाची सांविधानिक जबाबदारी

पंचायत राज संस्थामार्फत ग्रामस्थांना पुरविण्यात येणाऱ्या सेवांच्या अनुषंगाने ग्रामपंचायतीची कामे, ग्रामसेवकांची कामे, सरपंचाची कर्तव्ये आणी पंचायत समिती व जिल्हा परिषदांची सांविधानिक जबाबदारी याबाबतचा सविस्तर तपशिल सदर परिशिष्टामध्ये देण्यात आलेला आहे.

परिशिष्ट ४ :

ग्रामिण विकास योजना प्रगतीदर्शक फलक

पंचायत राज संस्थामधील महत्वाच्या कार्यालयामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांची माहिती कार्यालयाच्या दर्शनी भागात फलकावर नमुद करण्यासाठी विहीत केलेल्या नमुन्यांचा या परिशिष्टात समावेश करण्यात आलेला आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१३०४३०१११५१७२३२० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(एस. एस. संधू)
प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. मुख्यमंत्र्याचे खाजगी सचिव
- २) मा. उप मुख्यमंत्र्याचे खाजगी सचिव
- ३) मा. मंत्री/राज्यमंत्री खाजगी सचिव
- ४) मा. मुख्य सचिव महाराष्ट्र शासन
- ५) विभागीय आयुक्त (सर्व)
- ६) जिल्हाधिकारी (सर्व)
- ७) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद (सर्व)
- ८) प्रकल्प संचालक, जिल्हा ग्रामिण विकास यंत्रणा (सर्व)
- ९) सर्व मंत्रालयीन विभाग
- १०) सह सचिव/ उप सचिव(सर्व)/ अवर सचिव (सर्व) ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग
- ११) सर्व कार्यासन अधिकारी, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग
- १२) निवड नस्ती

सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद यांना सुचीत करण्यात येते की सदर ग्रामस्थांच्या सनदेची जिल्हा, तालुका व ग्रामस्तरावर योग्य प्रकारे अंमलबजावणीची जबाबदारी ही त्यांची राहील.